ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI TITC DERSİ İÇ DEĞERLENDİRME ÖDEVİ

KIBRIS BARIŞ HAREKATI'NA İNGİLTERE'NİN YAKLAŞIMININ İNGİLİZ BASININA YANSIMALARI

Araştırma Sorusu: İngiltere'nin, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında ve sonrasında, adadaki İngiliz vatandaşlarına yönelik yaklaşımı İngiliz basınına nasıl yansımıştır?

Kelime Sayısı: 2206

Araştırma Sorusu: İngiltere'nin, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında ve sonrasında, adadaki İngiliz vatandaşlarına yönelik yaklaşımı İngiliz basınına nasıl yansımıştır?

BÖLÜM 1: KAYNAKLARIN TANIMLANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kitle iletişim araçları, bilgi aktarımı sırasında tercih edilen kelimelerin kolektif bellekteki çağrışımları, tekrarlama sıklıkları, gazete sayfalarındaki konum ve mizanpaj tarzı gibi faktörlerin yardımıyla bakış açılarını yönlendirme özelliğine sahiptir. Bu bağlamda birer iktidar aracı olarak gazeteler, çeşitli çıkarlara hizmet eden ifadeleri ve görüşleri onaylayarak yahut reddederek kitle iletişim araçlarından politik eleştiri ortamlarına dönüşmektedirler. Bu araştırmada, "*Hansard*" kayıtları[1] ve "*The Observer*" gazetesi üzerinden Kıbrıs Barış Harekatı'na karşı İngiltere'nin yaklaşımının İngiliz basınına yansımasının ne şekilde olduğu irdelenmektedir. Yapılan analizler, Kıbrıs'ta adanın geleceğini şekillendiren askeri, siyasi ve diplomatik süreçlerin yaşandığı 1974 yılının Temmuz- Aralık ayında İngiliz Parlamentosunda tutulan *Hansard* kayıtlarını ve aynı tarihlerde basılan gazeteleri kapsamaktadır.

Hansard, İngiliz Parlamentosu'nda yürütülen tüm tartışmaların kayıtlarıdır. Bu kayıtlar, halkı parlamentodaki güncel tartışmalar hakkında bilgilendirmenin yanı sıra parlamentoyu açık ve sorumlu tutmak noktasında önemli rol oynar.[2] Kıbrıs Barış Harekatı, *Hansard* kayıtlarında oldukça geniş yer tutmaktadır. Nitekim, Harekat sırasında ve sonrasında adadaki İngiliz vatandaşlar hakkında yapılan tartışmalara dair pek çok kayıt bulunmuştur. Dolayısıyla garantör devlet olarak İngiltere'nin meseleye yaklaşımını bu kayıtlar üstünden değerlendirmek mümkündür.

[1] İngiliz Parlamento tartışmalarının resmi raporlarına verilen isim. Parlamento üyelerinin katkılarını, tartışmalarını, dilekçelerini 200 Yılı aşkın bir süredir yayınlanan Hansard raporlarından bulmak mümkündür.
[2] UK Parliament, "About Hansard", https://hansard.parliament.uk/about, (Erişim tarihi: 10.01.2022)

Avam ve Lordlar Kamarası'nda raporlandırılan tartışmalar, dijital ve matbu olmak üzere iki formatta kaydedilmektedir. Geçmiş yıllarda abonelik sistemi ile kayıtların matbu haline ulaşılırken, 2010 yılından itibaren devam eden "*Hansard* Online" projesi kapsamında tüm kayıtlara dijital olarak erişilebilmektedir.[3] İngiliz Parlamentosu'nun yerel ve global ölçekteki olaylar karşısındaki tutumunu dolaysız olarak yansıtması bakımından *Hansard*, araştırmacılar için önemli bir kaynaktır. Bununla birlikte senatoda gerçekleşen sözlü aktarımların ünlem, vurgu vb. belirten ifadelerle yazılmamış olması parlamentodaki tartışma düzeyini tespit etmede birtakım sıkıntılar oluşturmaktadır.

1791 yılında kurulan ve dünyanın en eski Pazar gazetesi unvanına sahip olan *The Observer* gazetesi yerel okuyucuların yanı sıra geniş bir uluslararası okuyucu kitlesine hitap etmektedir. Günümüzde The Guardian Medya Grubu bünyesinde yayıncılık faaliyetlerine devam eden gazete, sahip olduğu "sorumlu gazetecilik[4]" ilkesi doğrultusunda yabancı muhabir kadrosunu aktif tutmakta, bunun bir sonucu olarak ülke sınırlarının dışından haberlere gündeminde sık sık yer vermektedir.[5] Bu araştırmaya esas olan dönemde İngiliz siyasi gündeminde belirleyici rol oynayan *The Observer*, Kıbrıs Meselesi'ne dair haberleri ve adadaki İngiliz vatandaşlarına yönelik parlamento kararlarını da gündemine taşımıştır.

The Observer gazetesinin Kıbrıs Barış Harekatı ile ilişkili ajans haberleri, okuyucu kitlesini adadaki son gelişmelerden haberdar etme amacı taşırken; editoryal makaleler yahut köşe yazıları meseleyi değerlendirerek farklı bakış açıları ortaya koyar. Gazete, İngiliz Parlamentosu'dan çıkan kararların basın tarafından ne şekilde yorumlandığı noktasında araştırmacılar için önemli bir kaynaktır. Bununla birlikte İngiliz basının meseleye yaklaşımı konusunda oldukça net bilgilere ulaştığımız bu gazetenin gerek İngiliz basını içerisindeki

[3] UK Parliament, "About Hansard Online", https://hansard.parliament.uk/, (Erişim tarihi: 10.01.2022)
[4] "responsible journalism" (Alternatif çeviriler: Güvenilir/sağduyulu/ yükümlü gazetecilik)
[5]The Encyclopaedia Britannica, "The Observer", 06.09.2017, https://www.britannica.com/topic/The-Observer, (Erişim tarihi: 08.01.2022)

konumu, gerekse İngiliz parlamentosunun görüşlerini yansıttığı şeklindeki düşünceler, bu çalışmada meseleye daha temkinli yaklaşılması gerektiği hususunda araştırmacıya bilgi sunar.

İngiltere'nin harekata bakış açısını ve adadaki vatandaşlarına yönelik düşüncelerini doğrudan yansıtması sebebiyle İngiliz Parlamentosu'nun zabıtları ve köklü bir İngiliz gazetesi tercih edilmiştir. Bu kaynakların sınırlılıkları biliniyor olmakla birlikte çalışmanın hedefleriden biri de parlamento ve basının meseleye yakaşımındaki benzer ve farklı noktaları tespit etmek olduğundan çalışma ile incelenen kayankalar arasındaki bağlantılar irdelenmiştir.

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMA

1877-78 Rus - Türk Savaşları'nın ardından deniz gücü için bir üs haline gelen Kıbrıs, İngiltere tarafından 1878 yılında kolonize edilmeden önce 300 yıl Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyeti altında kalmıştır. Avusturyalı sosyal bilimci Joseph A. Schumpeter'in tanımıyla ilk bakışta "tamamen yararsız bir ada[6]" olarak görülen Kıbrıs üzerinde hakimiyet sağlamak, dönemde İngiltere'yi Doğu Akdeniz'de önde gelen güç haline getirmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında İngiltere, Kıbrıs'ı egemenliği altına almasının ardından ilerleyen süreçte Türkiye Cumhuriyeti, İngiltere'nin Kıbrıs'taki egemenliğini Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması'yla kabul etmiştir.[7] Böylece Kıbrıs, bölgedeki İngiliz egemenlikleri arasında en önemli yerlerden biri haline gelmiştir. İngiltere'nin bölgedeki yönetim gücünü arttırmaya yönelik uygulamaya koyduğu yeni kural ve düzenlemeler sonucunda, adadaki Yunan ve İngiliz nüfus artarken Türk nüfus azalmıştır.[8]

II. Dünya Savaşı ve sonraki süreçte İngiltere, adadaki askeri üsleri de dahil olmak üzere bölgedeki belirli yetki ve ayrıcalıklarını korumuştur. Bununla birlikte, Kıbrıs'ın 1959 ve 1960 yıllarında Zürih ve Ankara Anlaşmaları ile bağımsız bir cumhuriyet olarak kurulmasının ardından, İngiltere adadan çekilme kararı aldığını açıklamış ve bunun bir sonucu olarak adada çeşitli sorunlar gündeme gelmiştir. İlerleyen süreçte "Kıbrıs Meselesi" olarak adlandırlacak meselenin temelini oluşturan bu sorunlar, gerek Türkiye'yi gerekse Yunanistan'ı yakından ilgilendirdiği gibi adanın yöneticisi konumundaki İngiltere'nin de gündeminde önemli yer tutmuştur. İngiltere, daha önce Kıbrıs yönetiminde söz sahibi olması sebebiyle; Türkiye ve

[6] Schumpeter, Joseph, *Capitalism, Socialism and Democracy*, New York: Harper & Row, 1942, s. 275.
[7] Soysal, İsmail, *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları I. Cilt (1920-1945)*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989, s. 91-92.
[8] Türkeş, Alparslan, *Dış Politikamız ve Kıbrıs*, Istanbul: Hamle, 1996, s. 115-16.

Yunanistan ise bölgede Rum ve Türk nüfusunun ağırlıkta olmasından dolayı "garantör devlet" rolünü üstlenmişlerdir.

15 Temmuz 1974'te meydana gelen Rum/Yunan darbesinin ardından garantör devletlere çağrıda bulunulmuş, İngiltere'nin, ortak müdahale teklifine olumsuz yanıt vermesi sonucunda Türkiye, 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekatı'nı başlatmıştır. Kıbrıs'ta fiiliyatta iki ayrı ve otonom yönetim oluşmuş[9], taraflar arasında uzlaşmaya varılamadığından harekatın ikinci aşaması başlamıştır. Kıbrıs meselesi gibi farklı ulusların birer aktör olarak yer aldığı bir meselede, garantör devlet olan Türkiye'nin adaya asker çıkarması, İngiltere için söz hakkı doğurmuş ve İngiliz Parlamentosu'nda harekata ilişkin tartışmaları başlatmıştır. *Hansard* zabıtları incelendiğinde Partlamento üyelerinin odaklandıkları noktanın adadaki İngiliz vatandaşlarının ve İngiliz turistlerin durumu olduğu görülmüş, bu konuya başta *The Observer* olmak üzere dönemin gazetelerinde önemli bir yer verilmiştir. 19. yüzyıl sömürge imparatorluğu İngiltere'nin "işgal altındaki" bölgelerde ikamet eden vatandaşlarına karşı tutumunu ve modern devletin sömürge topraklarındaki halklarına yaklaşımını ortaya koyması bakımından da önemli olan bu tablo, çalışmanın ana konusunu teşkil etmektedir.

İngiltere'nin Kıbrıs Barış Harekatı'na nasıl baktığını *The Observer* gazetesinin editoryal ve köşe yazıları üstünden irdelemek mümkündür. Zira parlamentoda üyelerin kullandığı kelimeler ile gazetelerde adadaki durumu ifade eden kelimelerin örtüştüğü görülmüştür. Tercih edilen "işgal", "işgalci Türkler", "Ecevit'in işgali", "Türklerin örten/boğan/hapsedici sömürgeciliği", "sözde zafer"[10] gibi ifadeler oluşan olumsuzlukların sebebi olarak Türkiye'yi işaret ederken[11],

[9] Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, "Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı", https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 28.01.2022)

[10] Sırayla kullanılan terimler: invasion (21 July 1974- The World Against the Colonies makalesi), Invading Turks (21 July 1974- Manşet), Ecevit's invasion (28 July 1974), the blanketing, suffocating, unmoving colonialism of the Turks (28 July 1974), claimed victory (21 July 1974)

[11] Erişen, Hanife ve Nilüfer Türksoy, "Representation of Turkey in The News on the Cyprus Problem: An Analysis on the British Press (2000)", *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, Sayı 02, 2021 Güz, s. 1-31

Şekil-1 ve Şekil-2'de görüldüğü üzere yaralanmış insanların fotoğrafları ile Türk askerlerini ilişkilendirilerek[12] birtakım suçlamalarda bulunulmaktadır. Özellikle harekatın hemen sonrasında adadaki durumun İngilizler ve özellikle İngiliz basın mensupları için oldukça tehlikeli bir hal aldığını vurgulayan gazete [13], Şekil-3'te çocuklarla oynayan barışçıl bir Yunan askeri görseli kullanarak Rum kesiminin süreçteki tutumları hakkında olumlu yargılar ortaya koymaktadır[14]. Ayrıca adadaki İngilizleri ve mülklerini, gazetenin tanımıyla "kadınlara ve çocuklara tecavüz eden[15]" "barbar[16]" ve "işgalci Türklerden İngilizler dışında kimsenin kurtaramayacağı[17]" vurgulanmaktadır. Oluşan tabloya göre, İngiltere'nin temel politikasının adadaki İngiliz vatandaşlarını "Türklerden korumak" olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, harekat sürecinde ve sonrasında Türk-İngiliz "ikili ilişkilileri üzerinde olumsuz bir etki" oluşturmuştur.[18]

[12] The Observer, 25 August 1974
[13] The Observer, 28 July 1974
[14] The Observer, 28 July 1974
[15] The Observer, 3 August 1974
[16] The Observer, 25 August 1974
[17] The Observer, 18 August 1974
[18] Coşkun, Yasin, "1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nın Türk-İngiliz İlişkilerine Etkileri", *Journal Of History School*, Sayı:8, s. 449-449

Şekil-1 *"Türk Ordusunun Kıbrıslı sivillere karşı napalm kullanımına ilişkin yalanlamaları bu fotoğraflardan sonra asılsızdır. Sol tarafta sadece bir kadın ayakkabısı hala sağlam (...) Türkler adayı işgal ettiğinde sağda yüzü yanık olan adam Girne yakınlarında yaralandı." (The Observer, 25 August 1974)*

Şekil- 3 *"Rahatta: Bir Yunan askeri Atina sokaklarında çocuklarla oynuyor." (The Observer, 28 Temmuz 1974)*

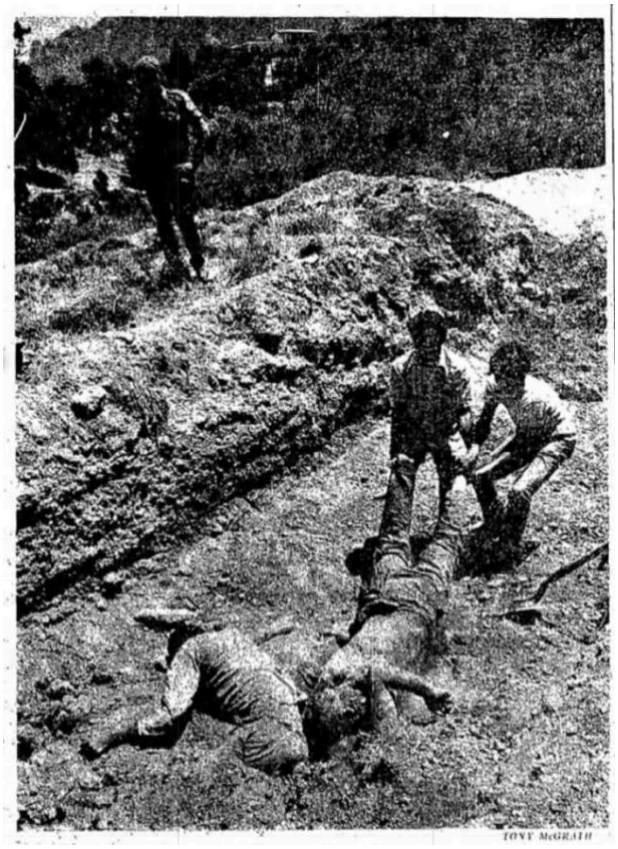

Şekil-2 *"Ateşkes Kıbrıs'a geldiğinde Kıbrıslı Rum Trimithi köylüleri, zeytinliklerinin toprağına gömülmüş beş yerel çiftçinin cesedini buldular. Girne'nin arkasındaki eteklere doğru ilerleyen Türk askerleri tarafından öldürülmüşlerdi." (The Observer, 28 Temmuz 1974)*

Gazeteler başta olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları üstünden adadaki duruma dair açıklamalar yapan İngiltere'nin, söz konusu yabancı basın olduğunda çıkan haberlere temkinli yaklaştığını, hatta denizaşırı muhabirlerin haber raporlarına kısıtlamalar getirilmesine ilişkin tartışmalar ışığında İngiliz Hükümeti'nin bu haberleri denetleme eğiliminde olduğunu söylenebilir[19]. Parlamento üyeleri, bunun mümkün olmadığı noktasında fikir birliğine varmışlarsa da "işgal" süresince Kıbrıs'ta öldürülen İngilizlerin isimlerinin İngiliz diplomatik makamlarına bilgi verilmeksizin yerel veya uluslararası medyada açıklanmaması için Kıbrıs'taki basın mensupları ile İngiliz Yüksek Komisyon personeli arasında sürekli irtibat

[19] House of Commons, 26 July 1974 oturumu

kurulması kararlaştırılmıştır. Bu durum, İngiltere'nin Kıbrıs Barış Harekatı'na karşı benimsediği politikanın basındaki ve dolayısıyla kamuoyundaki izdüşümünü kendisi tayin etmek istediğini göstermesi bakımından önem arz eder.

Kıbrıs Barış Harekatı'nı müteakiben İngiliz Parlamentosu'nda taraflar arası ateşkesin sağlanması amacıyla garantör devletlerin bir araya gelmesi kararlaştırıldı. Bu süreçte İngiltere'nin tarafsız kalarak[20] görüşmeleri organize etme ve arabuluculuk rolü üstlemesine karar verilmiştir. *The Observer'*da yer alan "İngilizlerin Müzakerelere Acil Daveti"[21] gibi ifadeler, İngiltere'nin görüşmelerdeki yönlendirici konumunun altını çizer. Parlamento üyeleri ateşkes talep ederken İngiliz vatandaşı Kıbrıslıların, adayı ziyaret eden İngiliz turistlerin ve aşağıda izah edileceği gibi adada görev yapan İngiliz birliklerinin ailelerinin güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadırlar.[22] Üç garantör devlet arasında yapılması planlanan görüşmelerde İngiltere'nin temel hedefi, iki tarafı uzlaştırmanın yanı sıra İngiliz vatandaşlarının korunmak[23] ve talep etmeleri halinde adadan uzaklaştırılarını sağlamaktı.[24] Nitekim havaalanlarının kapalı olması ve bu süreçte İngiltere'ye dönüşlerin sağlanamayacak olması[25] bu talepleri haklı göstermektedir. Kıbrıs'tan çıkışların engellenmesi sonucu parlamento, adadaki sivillerin can güvenliğini korumak istemiştir. Bu doğrultuda çatışma bölgelerindeki İngiliz kuvvetlerinin sayısını artırma[26] ve İngiliz vatandaşlarını Kıbrıs'taki diğer milletlerin vatandaşlarından gizli tutulan yazılılı talimatlarla[27] adadaki İngiliz üslerinin bulunduğu bölgelere tahliye etme kararı alınmıştır. *The Observer,* İngiliz Devlet Bakanı Roy Hattersley'in "İngiliz birliklerinin görevi (…) İngiliz halkını korumak ve üslere ulaşmalarına yardımcı olmak olacaktır.[28]" sözlerini

[20] House of Lords, 22 July 1974 oturumu; House of Commons, 27 November 1974 oturumu
[21] The Observer, 21 July 1974
[22] House of Commons, 22 July 1974 oturumu
[23] House of Commons, 22 July 1974 oturumu
[24] House of Lords, 22 July 1974 oturumu
[25] House of Lords, 22 July 1974 oturumu
[26] House of Commons, 30 July 1974 oturumu
[27] The Observer, 18 August 1974 oturumu
[28] The Observer, 21 July 1974

aktarırken bu süreçte İngiliz vatandaşlarının güvenliğini yine İngiliz askerlerinin sağlayacağını vurgulayarak ulusal ve uluslararası kamuoyunda "güçlü İngiltere" imajı ortaya koymaktadır.

İngiltere'nin Kıbrıs'a yönelik politikasının bir uzantısı da İngiliz üslerine sığınmış 2.000 turistin[29] ve çoğu yaşlılardan oluşan[30] 16.000 İngiliz vatandaşının[31] uygun koşullarda barınmasına yönelikti. İngilizlerin tahliye edildiği bölgelerde olumsuz sağlık koşullarının etkili olduğuna dair *The Observer* başta olmak üzere basında geniş yer bulan birtakım haberler[32], İngiliz vatandaşlarını hükümetten soruşturma yapma talebinde bulunmaya yöneltti. Parlamento, İngiltere'den soruşturma yapmayı mümkün kılacak iletişim hizmetlerinin kullanıma hazır hale getirilmesi kararını aldı[33]. Ayrıca Kıbrıs İngiliz üslerindeki vatandaşların tam listesi, ilgili makamlara iletilmiştir[34]. Buna rağmen, adadaki bazı İngilizlerin durumu hakkında bilgiye ulaşılamamış, kayıpları bulmak için *Uluslararası Kızılhaç Komitesi* ve *İngiliz Kızılhaçı* bölgeye sevk edilmiştir[35]. Ayrıca mülteci olarak tanımlanan Kıbrıslı İngilizler için yardım kampanyaları başlatılmıştır.[36] İlerleyen süreçte *Kraliyet Ordusu Sağlık Birlikleri*[37] ve İngiltere'de toplanan yardımlar adaya ulaştırıldı. Tüm bu gelişmeler, İngiltere'nin adadaki süreçte aktif rol aldığı vurgulanarak basında yer aldı. Nitekim İngiliz Dış İşleri Bakanı James Callaghan'ın gece boyu çalıştığına[38]

Adadaki hamile İngiliz kadınların tahliye sürecinden bir fotoğraf (The Observer- 18 August 1974)

[29] The Observer, 21 July 1974
[30] House of Commons, 6 November 1974 oturumu
[31] The Observer, 21 July 1974
[32] The Observer 18 August
[33] House of Commons, 30 July 1974 oturumu
[34] House of Commons, 11 November 1974 oturumu
[35] House of Commons, 11 November 1974 oturumu
[36] The Observer 22 Eylül 1974
[37] The Observer 18 August 1974
[38] The Observer 21 July 1974

ve İngiliz Yüksek komiseri Stephen Oliver'ın personelini tahliye etmiş bir İngiliz üssünde görev yaptığına[39] dair *The Observer'*da yer alan haberler, İngiltere'nin yalnız Kıbrıs'ta değil İngiltere'de de gerekli çalışmaların yürüttüğünün altını çizer. Gazete, İngiltere'nin Kıbrıslı vatandaşlar için çaba gösterdiğini söyleyerek adeta hükümetin sözcülüğünü üstlenmektedir. Ayrıca, Kıbrıs'taki sorunun kısa sürede çözüleceğini vurgulayarak kamuoyunu teskin etmeye yönelik açıklamalarda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Türk "işgali" sırasında evlerinden çıkmak zorunda kalan ve mülteci durumuna düşen Kıbrıslı İngilizler, sığınmak için adadaki İngiliz üslerine akın etti. Dolayısıyla İngilizlere ait mülkler için yağma tehlikesi iddiası gündeme geldi. Adadaki İngiliz Yüksek Komiserliği aracılığıyla durumdan haberdar olan parlamento, tartışmaları bu doğrultuda yürütmüştür[40]. Nitekim, Devlet Bakanı Roy Hattersley'in Avam Kamarası'nda söylediği, "Hükümet, Kıbrıs'taki son sıkıntılar sırasında kişisel mallarını kaybeden İngilizlere her türlü desteği sağlayacaktır[41]" sözleri ile parlamentonun söz konusu durumla yakinen ilgilendiğini ifade etmektedir. Tahliye edilen İngilizlerin adadaki mülklerinin korunması için yerel Kıbrıs otoriteleri ile irtibat kurma[42] kararı alınmıştır[43]. Yunan/Türk askerî operasyonlarından kaynaklanabilecek olası bir yağma durumunda kişisel mal kayıplarının telafisi için birtakım düzenlemeler yapmayı tasarladığı anlaşılmaktadır. İngiliz mal sahiplerine, özellikle adada görev yapan subaylara ve ordu mensuplarına ödeme yapılması tartışılmıştır.[44] Bu durum, İngiltere'nin Kıbrıs'taki vatandaşlarının can güvenliğinin yanı sıra mal güvenliğini de korumaya yönelik bir politika takip ettiğine işaret eder. Nitekim gazetelerde kullanılan birtakım

[39] The Observer 21 July 1974
The Observer 18 August 1974
[40] Gerek basında gerek parlamentoda bunun bir işgal olarak adlandırılmasına rağmen adada İngiliz Komiserliğinin varlığı ve parlamentoya bilgi gönderme yetkilerine hala haiz olması çelişkili bir durum oluşturmaktadır.
[41] House of Commons, 26 July 1974 oturumu
[42] Coşkun, Yasin, "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (1975) Kuruluş İlanına İngiliz Parlamentosunun Tepkisi", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi,* Sayı: 37, s. 13
[43] House of Commons, 26 July 1974 oturumu
[44] House of Commons, 26 July 1974 oturumu

ifadeler, adadaki İngiliz mülklerinin "korunmaya muhtaç" olduğunu belirtmektedir. Lefkoşa'dan izlenimlerini aktaran bir gazetecinin *The Observer'*da yayınlanan köşe yazısında, "Türklerin adadaki özel İngiliz mülklerine saygı göstereceğinin umulduğunu[45]" ironik bir dille ifade etmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışmada 6 ayı kapsayan toplam 45 haber metni ve 57 parlamento kaydı üzerinden nitel içerik analizi yapılmıştır. Bulgular, İngiltere'nin meseleye yaklaşımını ve adadaki vatandaşlarına yönelik tutumunu ortaya koymaktadır. *Hansard* kayıtları tarandığında İngiltere'nin arabuluculuk ve sözcülük rolü üstlenerek "pasif" bir tutum benimsediği görülmüştür.[46] Parlamento'daki tartışmalar sırasında senato üyelerinin kullanmayı tercih ettiği kelimeler ile gazetelerdeki harekata dair ifadeler örtüşmektedir. İngiltere'nin adadaki vatandaşlarına yönelik takip ettiği politika doğrultusunda, adada alınan önlemler ve gerçekleşen tahliyeler sonucunda İngilizlerin can güvenliğinin tehlikede olmadığı düşüncesi gerek parlamento tartışmaları sırasında[47] gerek gazete yazılarında[48] vurgulanmaktadır. Bununla, sıkça dillendirilen "kural tanımayan bir işgal ve yağma" sırasında bile, kendi vatandaşlarını koruyan ve durumu kontrol altında tutan İngiltere'nin "gücü", İngiliz ve dünya kamuoyunda öne çıkarılmaktadır. Araştırma, bir garantör devlet olarak İngiltere'nin meseleye yaklaşımına dair fikir edinmeye olanak sağlarken ulusal gazetelerin İngiliz kamuoyunu harekat karşıtı telkinlerle nasıl ve ne şekilde yönlendirildiğine ışık tutmaktadır.

[45] The Observer, 3 August 1974, Colin Smith, "Fear as National Guard Crumbles"
[46] Coşkun, Kıbrıs Türk Federe Devleti, s. 12
[47] House of Lords, 24 July 1974 oturumu
[48] The Observer, 17 August 1974

BÖLÜM 3: YANSITMA

Kıbrıs Barış Harekatı'nın İngiltere nazarında nasıl karşılık bulduğunu irdelemek, bir tarih çalışması ortaya koymanın ne gibi güçlükler barındırdığını araştırmacıya gösterir. Nitekim, kaynak taraması yapıldığında harekatın odağında salt parlamento kayıtlarını yahut yalnızca gazete haberlerini değerlendiren birtakım çalışmaların mevcut olduğunu tespit ettim. Bu araştırmada ise İngiltere'nin geliştirdiği politikalar ve etkilerini tam olarak çözümleyebilmek amacıyla literatürdeki çalışmalardan farklı olarak parlamento ile basın birlikte incelenmiştir. Çalışma iki ana kaynakla yürütülmüş; İngiltere'nin bürokratik süreçlerini en iyi şekilde yansıttığı düşünüldüğü için *Hansard* kayıtlarını ve kamuoyunda söz sahibi olmasından dolayı *The Observer* gazetesini kaynak olarak belirledim. Ana kaynaklar meselenin doğrudan anlaşılması açısından oldukça önemli olmakla birlikte tek taraflı bir bakış açısı yansıttıkları için dönemin güçlü devletlerinden biri tarafından uygulanan Kıbrıs politikalarının çözümlenmesinde birtakım sorunlar oluşturdu.

Yaşanan sorunlardan ilki, yabancı bir ülkeden özellikle gazete arşivlerine erişimin zor olmasıydı. İngiliz vatandaşlarının kaynaklara ulaşması nispeten kolay olmakla birlikte, gazete arşivlerine ücreti mukabilinde İngiliz vatandaşı olmayan araştırmacılar da erişebilmekteydi. Teknolojinin imkanlarından da yararlanarak gazetelerin dijital kopyalarına ulaştım. Bunun yanı sıra, *The Observer* gazetesindeki bazı haber yazılarının okunamayacak derecede tahrip olmuş olması, bazılarının ise bir kısmının eksik olması gibi sıkıntılar, tarihçilerin arşiv taraması yaparken ne gibi zorluklarla karşılaştıklarını anlamamı sağladı. Bu hususta farklı olarak, parlamento zabıtlarında ses tonu, jest ve mimiklerden yoksunluk, oluşan tarışma atmosferini kavramamı güçleştirdi. Bu noktada, parlamento üyelerinin ve devlet bakanlarının konuşmalarının internet ortamındaki kayıtları ve parantez içi yazılar yönlendirici bir nitelik

kazandı. Ayrıca zabıtlardaki bazı ifadelerin içerdiği çeşitli imaların fark edilmesinde diplomasi diline aşinalık kazanmamın da yadsınamaz bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakların dilinin İngilizce olması araştırma sürecinde pek çok zorluk oluşturdu. Zira 1974 yılında kullanılan İngilizce, günümüzdekine nazaran birtakım farklılıklar göstermektedir. Bu problemleri çözmek için, bağlamı muğlak kalan bir ifadeyle karşılaşıldığında dönemin terminolojisine ilişkin çeşitli makaleleri taradım ve bu alanda çalışmalar yapan kişilerle irtibat sağlanarak ilgili ifadenin kullanımındaki nüanslar hakkında bilgi edindim. Ayrıca gazetede yahut parlamento kayıtlarındaki ifadeleri tercüme ederken farklı sözlüklerden kelimelerin tanımları ve kullanım şekilleri tetkik edip anlamı değiştirmeden aktaracak kelime tercihlerinde bulunmaya özen gösterdim. Bir ifadenin tam olarak tercüme edilemediği durumlarda kelimenin orijinali ve muhtemel Türkçe karşılıkları dipnot halinde eklenerek araştırmada daha kapsamlı bir anlatım sağlanmıştır.

Sonuç olarak bu süreç, tarihçilerin akademik bir çalışma ortaya koyarken takip ettiği metodların mahiyeti ve karşılarına çıkan sorunları çözmek için başvurdukları yöntemleri kavramaya olanak verdi. Çalışma, Kıbrıs Barış Harekatı'nı farklı bakış açılarıyla değerlendirirken modern devletin basını bir iktidar aracı olarak nasıl ve ne şekilde kullandığını değerlendirirken iktidar, basın ve halk arasındaki ilişinin dinamiklerini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Türkeş, Alparslan, Dış Politikamız ve Kıbrıs, Istanbul: Hamle, 1996.
- Coşkun, Yasin, "1974 Kıbrıs Barış Harekatı'nın Türk-İngiliz İlişkilerine Etkileri", *Journal Of History School*, Sayı:8
- Coşkun, Yasin, "Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (1975) Kuruluş İlanına İngiliz Parlamentosunun Tepkisi", Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, Sayı: 37.
- Erişen, Hanife ve Nilüfer Türksoy, "Representation of Turkey in The News on the Cyprus Problem: An Analysis on the British Press (2000)", Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi, Sayı 02, 2021.
- Hansard, Temmuz- Aralık 1974 Kayıtları, https://hansard.parliament.uk/search?startDate=1974-07-01&endDate=1974-12-28&searchTerm=cyprus&partial=False.
- İsmail Soysal, Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları I. Cilt (1920-1945), 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989.
- Schumpeter, Joseph, Capitalism, Socialism and Democracy, New York: Harper & Row, 1942.
- The Encyclopaedia Britannica, "The Observer", 06.09.2017, https://www.britannica.com/topic/The-Observer.
- The Observer Temmuz-Aralık 1974 Sayıları, https://www.newspapers.com/search/#query=cyprus&t=1000&ymd-start=1974-07-07&ymd-end=1974-12-29.
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, "Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı", https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa.
- UK Parliament, "About Hansard Online", https://hansard.parliament.uk/.